

Wilde bomen & struiken Van inventariseren naar beheren

Tekst: Cecile Bögels

Landschap Overijssel is een belangrijke speler op het gebied van wilde bomen en struiken. Op onze terreinen vind je in potentie meer groen erfgoed dan het landelijk gemiddelde. Omdat autochtone soorten sterk worden bedreigd, moeten we er zuinig op zijn. Via het project Wilde bomen en struiken zetten we een beschermingstraject in gang waar ook andere terreinbeheerders mee aan de slag kunnen.

Nog maar 3 procent van alle bomen en struiken in Nederlands bos en landschap is wild en groeit op plekken waar ze al eeuwen voorkomen. Denk aan bomen zoals de Spaanse aak, fladderiep en winterlinde. Het zijn soorten die hier van nature voorkomen, maar ze worden in Nederland steeds zeldzamer. "En dat is jammer, want juist deze soorten hebben zich eeuwenlang aangepast aan veranderingen in hun omgeving en daardoor kunnen ze tegen een stootje." betoogt projectleider Léon Uittenbogaard. "In de vorige eeuw zijn massa's uitheemse soorten aangeplant. Veel van deze aanplant komt uit zaad of stekken van slechts een klein aantal bomen en struiken, waardoor de genetische variatie beperkt is en de vatbaarheid voor ziektes en plagen groot. Terwijl juist wilde bomen en struiken een grote genenrijkdom kennen." Om de soortenrijkdom en ook ons streekeigen

karakter in het landschap te behouden, moeten we zuinig zijn op onze laatste wilde bomen en struiken.

Relatief veel kansrijke terreinen

De groen erfgoedkaart van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed toont locaties waarvan de kans groot is dat we er autochtone soorten treffen. Landschap Overijssel heeft relatief veel van dit soort kansrijke terreinen. "Bijna 20 procent van onze gebieden vind je terug op de kaart," vertelt Uittenbogaard. "Vaak zijn dat plekken waar al vóór 1850 bos groeide. Of het zijn landgoederen waar de afgelopen eeuwen weinig is verstoord. Daar vind je wilde bomen en struiken terug in landschapselementen zoals houtwallen, hagen en singels; dezelfde groenblauwe aders die we ook vanuit het Aanvalsplan Landschap willen versterken."

Veldwerk

Om dit groene erfgoed adequaat te beschermen, is dit jaar gestart met het project Wilde bomen en struiken. Uittenboogaard: "We ontwikkelen een methodiek waarmee we niet alleen onszelf, maar ook collega-beheerders in staat stellen om autochtone soorten te inventariseren en via zorgvuldig beheer te beschermen en te behouden". Inmiddels is een enthousiaste groep medewerkers en vrijwilligers opgeleid. Deze groep leerde van specialisten Piet Bremer, Bert Maes, René van Loon en Lodewijk van Kemenade de kneepjes van het vak. Daarbij ging het zowel om herkenning als om het beheer van wilde bomen en struiken. En afgelopen zomer gingen de vrijwilligers in tweetallen het veld in om te inventariseren. Op tablets legden ze ter plekke hun waarnemingen vast.

Eeuwenoud hakhout

Het eerste gebied dat in kaart is gebracht, is het Reestdal. Een landschap waar de afgelopen decennia niet veel is veranderd, onder meer omdat er geen ruilverkaveling en landbouwintensivering heeft plaatsgevonden. "Nu de tablets met waarnemingen zijn ingeleverd en de data verwerkt, hebben we zicht op de eerste resultaten," vertelt Leon Uittenboogaard. "De telling in het Reestdal laat bijna zeventig groeiplekken zien met mogelijk autochtone soorten als zomereik, beuk, populier, laurierwilg, sporkehout, lijsterbes en zwarte els. Ook vonden we er prachtige, eeuwenoude hakhoutvormen."

Groeiruimte en licht creëren

De volgende stap is om wilde bomen en struiken een plek te geven in beheerplannen. Lodewijk van Kemenade, specialist in het beheren van autochtone soorten, verzorgde een velddag voor buitendienstmedewerkers. Kort samengevat is zijn opdracht om groeiruimte te creëren voor autochtone soorten en ook voldoende licht, zodat ze op natuurlijke wijze kunnen verjongen en doorgroeien. In de praktijk betekent dit dat wilde bomen en struiken regelmatig vrijgesteld moeten worden door stapsgewijs hun grootste 'concurrenten' - denk aan exoten - weg te halen.

Toekomst

Het project vormt de opmaat naar een duurzame bescherming van wilde bomen en struiken in Overijssel en uiteindelijk in heel Nederland. "Vanuit die ambitie betrekken we ook andere organisaties die terreinen beheren zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten," aldus Uittenboogaard. Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het ministerie van LNV en Centrum voor Genetische Bronnen Nederland maakt Landschap Overijssel afspraken over het verzamelen en beheren van data. Zo zorgt onderzoek, opleiding, kennisdeling en aangepast beheer ervoor dat wilde bomen en struiken behouden blijven, ook voor de generaties na ons.

'Ik leer elk keer iets nieuws'

Vrijwilliger Frans Hovenkamp is gepensioneerd bioloog. "Ik doe vooral mee aan dit project omdat ik het leuk vind. Ik kan erg genieten van een dag in het bos en als ik mij daar tegelijkertijd nuttig kan maken, doe ik dat graag." Je zou kunnen denken dat het herkennen van autochtone soorten voor hem als bioloog gesneden koek is, maar niets is minder waar. "De hoeveelheid wilde soorten is overweldigend! Ik leer bij elke inventarisatie iets nieuws. Er zijn zoveel details waarop je moet letten; het blad, beharing, knop en soms zelfs geur. Stukje bij beetje bouw ik kennis op." Hij laat zich niet ontmoedigen door de enorme hoeveelheid variabelen. Ook aan het vervolg van dit project doet hij graag mee. "Ik verheug me erop om straks de resultaten terug te zien in het aangepaste beheer. Daar doe ik het voor!"

Vrijwilliger Rolf helpt met inventariseren op landgoed Beerze

Wil jij ook vrijwilliger worden?

Heb jij interesse om als vrijwilliger in een volgende inventarisatieronde deel te nemen? Neem dan contact op met Landschap Overijssel via: carin.decloue@landschapoverijssel.nl

Kijk ook op www.landschapoverijssel.nl/wildebomenstruiken

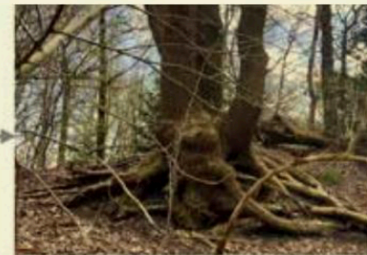

FOTO: CECILE BÖGELS

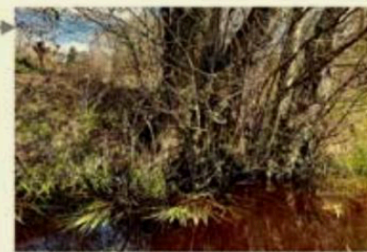
Op zoek naar wilde rozensoorten

Melissa Blaauw, in het dagelijks leven boswachter-in-opleiding bij Natuurmonumenten, nam onder andere deel aan de velddag op landgoed Beerze. "Erg leuk vond ik het determineren van de wilde rozensoorten. Naast de vijf hoofdgroepen – van hondsroos tot egelantier - heb je nog oneindig veel varianten en tussenvormen. En hoe die te herkennen? Sommige aan de kelk, andere aan de al dan niet viltige bladeren of bijvoorbeeld klieren maken het onderscheid." Volgend jaar komt ze graag terug voor het vervolg van het project.

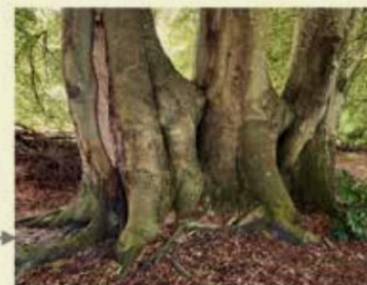
Melissa (m) determineert rozen samen met collega-vrijwilligers

● zomereik

● overige o.a. populier, zwarte els ↑

● beuk, stobbe

Resultaat van de inventarisatie bij De Wheem (Reestdal): op de roze puntlocaties zijn zomereiken aangetroffen, op de groene locaties autochtone beuken en op de blauwe vonden we andere soorten zoals zwarte els en populier. NB foto's en puntlocaties zijn indicatief.